

2966

4883

13
-4-33

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

CHOROGRAPHIA

TRANSYLVANIE, QUÆ DACIA

olim appellata, aliarumque prouinciarum

et regionum succincta de-

scriptio et expli-

catio.

Georgio à Reychersdorff,

Transyluano,

autore.

Efr. Artillis P. Gasserij &:

Linzij emptj & rursj

8 Julij a 1552

Cum gratia & privilegio Ror Regiz Maiestatis,
ad quinquen a.

VIENNÆ AVSTRIÆ

excudebat Egidius Aquila in

Curia diœ Annæ.

Anno

M. D. L.

1552

ELEGIA AD LECTOREM,
G. Reychersdorfferi.

IThacus aeternum peperit sibi nomen Vlysses,
Aene nullo tempore fama cadet:
Illius hoc pietas, hoc illius arma merentur,
Quodque hominum varios vidit vterque lares.
Nos quoque, si quid habent peregrina pericula laudis,
Vidimus externis plurima regna locis.
At ne multa diu narrando tempora perdam,
Officij referam munera pauca mei.
Regia, legati perfunctus munere, iussa,
Bis per Moldaviae barbara regna tuli.
Perque Getas vexi patriae mandata Dacosque,
Qui modò de sylvae nomine nomen habent.
Intimaque Eoi lustravi littora ponti,
Vnde vebit roseo Phæbus ab axe diem.
Denique quas terras? quæ externa pericula narrem?
Haud facile est tantæ commeminisse vie.
Ne tamen exhausti pereant sine fruge labores,
Aggressus tantæ scribere molis onus.
Ordine subbreuib; perstringens singula verbis,
Ne minuam multa garrulitate fidem.
Cuncta oculis præsens, præsens cuncta auribus hausi,
Est aliquid certam rebus inesse fidem.
Cætera quæ restant, calamoque intacta reliqui,
Accedent olim posteritatis ope.
Interea nostri summam decerpe libelli,
Et carptim quicquid prosa soluta docet.

A ij   Srenif-

84
119

НАУКОВА БИБЛИОТЕКА ОНУ

SERENISSIMO

AC POTENTISSIMO PRINCIPI

& Domino, Dn. FERDINANDO, Dei
gratia, Romanorum, Hungariae & Bo-
hemiae Regi &c. Domino
suo clementis-
simo.

VONIAM video plerosque in hac
esse sententia, vt nulla re magis deme-
reri putent Principum animos, quam
auro, gemmis, & id genus muneribus,
quibus Regio fastigio magnam fieri accessionem arbi-
trantur: Ego verò longè satius esse duxi, perpendere,
qua fide, quo candore, qua denique in officijs obeundis
alacritate, quisque sibi eum demereri studuerit. Nam
cùm in amplissima fortuna sint constituti, quid est,
quod ad felicitatem illorum huiusmodi fortunarum
illecebris amplius accedere queat? Qui verò hoc agit,
vt illis immortalẽ gloriam adportet, is meritò ceteris
preferendus mihi videtur: Quod non alia re facilius
fieri posse arbitror, quam si quis nomen illorum scriptis
suis prouehat, ac posteritatis memoriae tradat. Cui
enim testatum foret, tot Heroas, Caesares, Reges, atque
Imperatores ante nostram memoriam vixisse, nisi cla-
rissimorum iuxta ac doctissimorum virorum literis
fuisset celebrati, cuius rei vox illa Alexandri Magni,
A iij magno

magno Principe digna, testis est: Qui cum ad Achillis
tumulum peruenisset, eum vel hoc nomine felicissimum
appellauit, quod tantum praeconeum laudem suarum
habere meruisset: Atque id Principibus largiri potest
ab his solum, qui felicioribus ingenijs, maioriq[ue] eru-
ditione praediti sunt. Ceterum cum utraque via mihi
sit praecclusa, & nec opibus polleam, nec mihi quippiam
eruditionis vindicare audeam, superest quod in sacro-
rum ritibus obseruare solent, qui tauro vel thure sacri-
ficare nequeunt, farre tamen & mola salsa litant:
Magni quoque Principes nonnunquam plebeis rebus
delectantur. Id quod diuum Maximilianum Caesarem,
Auum Maiestatis tuae, ex venatione ad casulas rusti-
canas diuertentem, saepe factitasse dicunt, nimirum
rem non utilitate, sed animi promptitudine metitum.
Proinde Rex Serenissime, quum nuper Moldauiae de-
scriptionem in lucem edidisses, commodum venit in-
mentem, Transyluaniae quoque prouinciae generalem
constitutionem, situmq[ue] locorum, & amoenitatem
terrae illius comprehendere, quo magis horum commen-
tariorum lectione quisq[ue] peregrinantium ad faciliorem
istius prouinciae cognitionem peruenire queat. Visum
itaque est, hoc opusculum S. Maiestati tuae imprimis
dedicare, cum propterea, quod Transyluanica legatio
mea magnis discriminibus & periculis exhausta ea-
dem profectioe cum Moldauensi fuerat coniuncta,
cuius quidem terrae descriptionem Maiestati tuae iam
pridem nuncupauimus, tum propter singularem Celsitudi-
nis tuae

nis tuae erga me clementiam, tum praecipue, ut aliquo
saltem argumento fidelis seruitia mea in ea legatione
Maiestati tuae praestita, animi denique mei promptitu-
dinem ad eiusdem Maiestatis tuae gratiam merendam
cumulatius meis studijs declararem, supplicans humi-
limè, ne Sacra Maiestas tua fidelis seruitoris sui officia
aspernetur. Quam Deus Opt. Max. pro felicissima
vniuersorum Regnorum suorum gubernatione, ac
Christianae Reipub. conseruatione, faustissime conser-
uet ad multa saecula.

E. Sacrae Maiestatis tuae

fidelis & humilimus
seruitor,

Georgius Reycherdorffer,
Secretarius indignus.

REVERENDISSI

MO ET AMPLISSIMO PRÆ-
suli & Domino, Dn. NICOLAO Olabo,
Episcopo Agrien. Sacratissimæ Romanorum,
Hungariæ, Bohemiæq; &c. Regiæ Maiestatis,
Cancellario præcipuo, longèq; dignissimo,
Domino & patrono colendissimo, Geor-
gius à Reychersdorff, Transylvanus,
eiusdem Maiestatis sue Secre-
tarius, felicitatem pre-
catur omnem.

*V*M non sim nescius, Præsul amplissime,
D. T. R. totius regni Transylvaniæ si-
tum & ambitum non semel peragrasse,
omniumq; locorum non mediocrem ha-
bere cognitionem, cum potissimum T. R. D. in ea pro-
vincia nata, & à teneris annis educata sit, non in-
dignum fore putavi, si hoc opus, quod Regiæ Maiesta-
ti, Domino nostro clementissimo, dedicare constitui,
T. R. D. in primis offeram, quò vel T. R. D. de eo iu-
dicium facere, vel si qui errores nostra negligentia
incidissent, pro rara, qua prædita est, eruditione &
peritia, magis politam ac illustriorem reddere posset.
Quamobrem magnoperè mihi suscipiendi videntur &
obseruandi, qui perlustratâ cognitaq; tota istius mundi
machina

& compage, in brevissimo quasi chartæ spa-
cio tot regna, regiones, gentes, nationes varias, diuer-
sæque populorum instituta, ac mores, quasi viuis lineis
coloribusq; deliniarunt: Maiore tamen illi videntur
laude esse digni, qui rudem hanc materiam copiosiore
deinde stylo illustrarunt. Nam licet illi univrsium to-
tius mundi ambitum, suis quasi cancellis circumscri-
pserint, omnibus cæli regionibus, suas nationes, suæque
subiecerint domicilia, nihilominus tamen multum
illis, aut præsentî cognitione, experientiaque contentis,
aut aliâ tanquàm exilia aspèrantibus, ad particula-
rium locorum situs, moresque describendos defuit:
Quod etiam inde apparet, multa Eratostheni, Strabo-
ni, Vesputio, atq; ad eò ipsi Ptolomæo incognita fuerunt,
quæ nostra memoria è tenebris in lucem prodeunt. Ita
sanè etiam de Moldavia dici potest, quæ hæcenus non
aliter, quàm solo nomine cognita fuit, & fortasse si
eius regionis situm maiores nostri literis mandassent,
magna certè Christianorum Principum utilitate fa-
ctum id fuisset, nec tam facile impurissimis religionis
nostræ hostibus nuper in prædam cessisset. Quamobrem
eius superioribus annis, iussu Potentissimi Serenissi-
miq; Romanorum &c. Regis, sanè durissimam lega-
gationem ad Moldaviæ Dynastam, quem ipsi Way-
wodam appellant, obirem, capta occasione ex diligenti
istius provincie, dum Principem illum affectabatur,
perlustratione, arbitratus sum non incommodum no-
stræ etati, atque ad eò R. D. T. futurum, si omnem
tractum,

tractum, omniumque rerum vberem affluentiam, quam
breuissimè & veluti in tabella exhiberem. Hoc autem
de me citra inuidiam ingenuè fateri possim, nihil aequè
ac veritatem, quæ historiæ (quam ab inspectione di-
ctam volunt) caput ac fundamentum est, spectasse:
genus ipsam dicendi ac eloquentiæ nitorem, quo licet
res magis splendescent, quoque nonnulli interdum ma-
gis quam ipsa rerum cognitione delectantur, non
magnoperè curasse. Debet verò hoc maximè nostrum
laborem commendare, quòd omnium earum rerum,
quas memoriæ prodimus, ipsimet spectatores, non tam
interfuimus, quam nomine Serenissimi Domini Prin-
cipis nostri interdum præferimus. Quid enim ad ape-
riendam rei veritatem præsentius? quid ad omnem
posteritatis memoriam illustrius? quam res à se per-
spectas cognitasque, si non admodum magnifica dicendi
ratione, saltem mediocri stylo perscribere: quo etiam
nomine veteres maximè eos historicos laude & cog-
nitione dignos esse censuerunt, qui earum rerum, quas
scripserunt, ipsimet inspectores, seu oculati testes fuis-
sent. Ex quorum numero quanti fiat Thucydides,
Polybiusque, Tua Reuerendiſſ. D. quæ tam Græco-
rum, quam Latinorum monumenta plurima percur-
risset, diuersasque regiones & prouincias perlustrasse
fertur, haud ignorat. Nulla igitur laudis spe, quam
affectare in tam paruo opusculo ineptum & plus quam
infantile foret, adductus: sed solo vtilitatis publicæ
studio, quam in minima etiam re velle promouere, viri
boni

boni est officium: hoc sanè consilio fretus, & quasi
animosior factus, hanc qualemcumque descriptionem
in publicum edere constitui: arbitratus in eo cuius
peregrinanti (si modò à veracitius terræ descriptione
prorsus non aberrarim) haud inutile me præstiturum
officium. Itaque Reuerendiſſ. D. T. hunc meum
laborem æquo iudicio metiri, meque (vt solet) pri-
stino amore & fauore complecti non cesset,

Quam Deus Opt. Max. ad annos Ne-
storeos felicissimè conseruet.

Viennæ Pannoniæ, die

ultima Aprilis,

Anno

M. D. L.

B ij

DESCRIPTIO
Transyluaniæ.

EST procul Eoo contermina terra Tybisco,
Olim quam celebres incoluere Getæ.
Atque pharetrati Scythicis de finibus Hunni,
Nec non Saxonico Teutone culta fuit.
Huic ut sunt septem surgentes manibus vrbes,
Sic quoque septeni nomina montis habet.
Nec non à syluis nomen sortita recepit,
Fortè quòd Hercinium trans nemus acta iacet.
Versus Hyperboreum, durique Lycaonis axem,
Barbara Sarmatici respicit arua soli.
Atque aliquot leua sinibus procurrat ad axem,
Qua viget Hercinijs terra Bohema iugis.
Sub medium conuersa diem stat protinus altis
Mœsia syluosis vndique cincta comis.
Perpetuo hanc olim Traianus fœdere gentem
Compulit Aufonij nomina ferre Ducis.
Paruit interea Latio subiecta Monarchæ,
Et data constanti fœdera pace tulit.
Dum Scythica superata manu, miserabile dictu,
Concidit, & Græcum ferre coacta iugum:
Annua Thessalico subiecta tributa Tyranno
Pendit, & est armis vix benè tuta suis.
Cebinio primùm celebris, cui protinus hæret
Vndique montanis cincta Corona iugis:

Quam

Quam valide circum turres, & mœnia cingunt,
Quæque suis nimium freta superbit aquis.
Hinc auri, viniq; ferax Bistritia surgit,
Hæc fuluo splendens cespite terra rubet.
Mox collis Segsburga tegens decliua scandit,
Et madet irriguis terra propinqua vadis.
Sunt aliæ Megeis, Zabesus, fortisque Coloswar,
Quarum quæque sua fertilitate placet.
Cetera quid memorem? Nec enim memorare recusem,
Hæc tibi ni melius prosa soluta daret.

B ij

CHOROGRAPHA

TRANSILVANIAE, ALIARVM QVE

provinciarum & regionum succincta

descriptio, GEORGIO

à Reychersdorff,

autore.

RANSILVANIA quondam bellipotens regio, Diuorum olim Imperatorum Romanorum provincia incluta, Dacia appellata, plagæ Orientali exposita, & Marte multi nominis fuit tēporibus Neruæ Traiani, quam Decebalus Rex tam armis, quam pecunia belli neruo, pertinacissimè sub imperio retinuit. Eutrop. lib. viij. in Aurelij vita: Provinciam, inquit, Daciam, quam Traianus vltra Danubium fecerat, intermisit, appellauitque eam Daciam, que nunc duas diuidit Mæcias, & est in dextra, Danubio in mare fluenti, cum ante à fuerit in leua. Decebalus itaque eiusdem regionis Rex seu Monarcha cum Vlpio Traiano Romano Cesare conflixit, ingenti hostis edita clade. Traianus autem veste propria non pepercisse fertur, quam in partes conscissam suis partitus est militibus. Deinde iugum ex iugo captans, ad Dacorum regiam euasit, percussus Decebalus ad Traianum deductus. His confectis Traianus in Italiam rediens, Romam ingressus, & triumphans

CHOROGRAPHIA

triumphans de Dacia, Dacicus appellari cepit. Interea tamen denunciatur, Decebalum præter conuentiones & fœdera, quæ cum Traiano intercesserant, multa ad rebellionem parare, castellaque & arces dirutas restaurare, ob hoc hostis à Senatu iudicatus est, bellumque Traianus suscepit. Plin. de Dacorum expulsiōe meminit lib. iiii. cap. xij. Quare cum Decebalus viribus suis non satis fideret, dolis & fraudibus agere enitens, in Massiam delectos mittit profugos, qui dissimulata fide, Traianum per occultas insidias tollerent, aut confoderent, deprehensi ultimo supplicio affecti sunt. Hinc milites Romani in huius rei gestæ memoriã, tale Epigramma edidit in Pannonia:

VBI ERAS RAMNVSIA, VBI ERAS,
QVANTVM ABFVIT, NE ROMA
LVGERET, SED VIVIT
TRAIANVS.

Sub hac expeditione Traianus pontem in Istro lapideum construxit, quo liberius & expeditius hostes aggredi posset, opus sanè mirandum, & memoria dignum, Fluic xx. stabant ex quadrato lapide pylæ, quarum altitudo centum & quinquaginta, præter fundamenta: latitudo verò sexaginta pedes continebat: distabant autem inter se centum octuaginta passibus, fornicibus verò coniungebantur. Eius pontis inscriptio talis erat:

Providentia

TRANSYLVANIE.

2

PROVIDENTIA AVGVSTI.
VERE PONTIFICIS VIRTVS RO-
MANA, QVID NON DOMET?
SVB IVGVM ECCE RA-
PITVR ET DANV.
BIVS.

Cæterum Adrianus Imperator, Traiani successor, veritus ne pulso Romano præsidio, aut oppressis legionibus, feræ & indomita gentes factò aditu, ea loca inuaderent, quæ cis Danubium sunt, strucluras & fornices, quæ super aquam eminebant, demoliri iussit. At Decebalus capta (vt diximus) regia, cum omnis regio in potestatem Romani Imperij venisset, vsque ad captiuitatem periclitatus, necem sibi conscinit, cuius caput tandem Romam delatum fuit, sicque Dacia iuris Romani facta est, quam mox Traianus in prouinciã redegit. Cuius rei argumento milites Romani hos versiculos perpetuo monumento celebres decantabant:

NONNE TIBI DIXI DECEBALE? FV-
NESTVM EST HERCVLEM LACES-
SERE. NON RECTE FACIS, TVA
IPSE QVOD IACES MANV: SED
TE VTCVNQVE CÆSAR VI-
CIT, TVLIT TIBI SEM-
PER AVGVV AV-
GVSTALIS.

C

Quare

CHOROGRAPHIA

Quare Traianus Dacia subacta, Regiam Zarmis ciuitatem, quae nunc Alba Iulia appellatur, ingressus, quæsitis Decebali thesauris, sub Sargetiæ amne reconditis, cuiusdam Biculi Romani captiui indicio reperti sunt: Vnde tandem Traianus in signum memoriæ illius hoc statuerat Epigramma:

IOVI INVENTORI, DITI PATRI,
 TERRE MATRI, DETECTIS DACIÆ
 THESAVRIS, DIVVS
 NERVA TRAIANVS
 VOTVM SOL.

VIT.

Monumentum Wlpij Neruæ Traiani in colonia Zarmijz, non multis antè annis ex terræ visceribus erutum, memoria dignum:

IOVI SATORI, HERCVLI VICTORI,
 M. WLP. NERVA TRAIANVS CÆ:
 SAR, VICTO DECEBALO,
 DOMITA DACIA,
 VOTVM SOL.

VIT.

Hinc ingens Traiani animus deprehenditur, qui multa præter hæc præclara & egregia facinora gessit, quemadmodum Dijon ille Cretensis in Traiani
 vita

TRANSYLVANIÆ.

3

vita plurima memoratu digna, non ineleganti descriptione complexus est.

Huic regioni Transylvaniæ, à Septentrionali plaga Moldanica prouincia (quæ Poloniæ regno, atque Russiæ inferiori, & Siciliae metis, est contigua) adhaeret: Ex altero vero latere ad Orientem Valachia iacet, quæ alio nomine Transalpina dicitur, non multo terrarum spacio ab alpibus insigni altitudine intercedentibus, seiuncta.

Vt autem paulisper ad lucidiorem istius Transylvaniæ prouinciæ cognitionem per Chorographicam descriptionem progrediamur: Eadem prouincia in tres diuiditur nationes, suis inter se ritibus, moribus, consuetudinibus, & legibus aliquantulum dissidentes, ipsamque regionem distinctis terrarum locis incolentes: utpote Saxones, Ciculos, & Hungaros. Inter quos ipsi quoque Valachi eiusdem prouinciæ incole, in quibusdam desertis possessionibus & villis resident, genus hominum durissimum, nec nisi armentis & pecoribus, plerumque etiam furtiuo pecorum & equorum abigatu se alentes. Hi more suo, pilosis seu hirsutis ex lana caprina contextis, suaque manu elaboratis amiciuntur vestibus, nullis penitus legibus humanis obsequentes.

CHOROGRAPHIA
DE DIFFERENTIA ATQVE
ritu & moribus trium nationum
prædictarum.

IN primis Saxonicus iste populus in eum locum è Germania (vt aiunt) deductus, agriculturæ studio-
sus, & rusticæ rei addictissimus, qui natura sua
lingua utitur Saxonica. Sermo autem Saxo-
nicus ad communem Germanicam Colonienfium
linguam multo propius accedit, quàm ad alias
linguas, & à Sueuo atque Heluetio non ita facilè in-
telligitur, quam pleræque Septentrionales in Germa-
nia. Transyluani igitur, sicuti cæteræ omnes natio-
nes Germanicæ, habent peculiarem linguæ dialectum.
Et vt hoc addam, quod alijs nationibus, tam mo-
rum facilitate, quàm pietate & religione longè præ-
stat.

CICVLLIA Daciæ angulus, Moldauiæ regioni
contiguus, eius terræ populi dicuntur Ciculi, Scytharum
(vt aiunt) genus, à quo originem traxere, suis viuunt
legibus & moribus, suæque officia sorte distribuunt.
Nemo apud illos ignobilis esse censetur, etiam si manu
aratrum tractet, aut caprino gregi præsit. Durum
enim & asperum genus hominum, quasi bello natum,
qui moribus, sermone, & vestitu non multùm ab Hun-
garis discrepare videntur. Hi sunt Hunnorum anti-
quissimi, quos Ciculos appellare maluit quidam, quod
è Scythis

è Scythis originem trahant: Nec enim aliud sensisse
videtur ille, qui dixit:

Atque pharetrati Scythicis de finibus Hunni.

Ciculi autem in septem sunt diuisi regiones, quas
ipsi sedes vocant, quarum nomina sunt: Sepsi, Orbai,
Kysdi, Czijk, Gyrgio, Marcus Zeek, Aranyas Zeek,
Hungarico sermone appellatas, cæteris Ciculorum
oppidis præstantiores. De quorum ritibus & consue-
tudinibus in præcedentibus annotationibus piura scri-
psimus.

Czijk oppidum in Septentrionali latere à Kysdi
ad leuam, atque adeò in ipsis Carpathi radicibus situm:
Huic contigua est Gyrgio ab occasu in eiusdem Car-
pathi montis radicibus, terra montosa & aspera, in
ultimo Transyluaniæ latere Septentrionali. Sedi au-
tem Gyrgio contigua est Marcus Zeek, ad Meridiem
in visceribus Transyluaniæ prouinciæ, ad decursum
Marisi fluij existens, cuius metropolis est Zeckel-
wasserbel, Saxonibus Newmarck, oppidum amplissi-
mum, vbi frequens Ciculorum conuentus habetur.

HUNGARI & Nobiles eiusdem regionis
passim intermixti Saxonibus, cum Ciculis propemo-
dum tam sermone, quàm vestitu & armis conueniunt:
In rebus verò bellicis cæteris nationibus non vno no-
mine anteponendos arbitror.

Quæ tres nationes, coniunctis viribus & copijs ad bellicam expeditionem instituendam, iuxta communem supputationem, ad nonaginta & amplius millia armatorum suppeditant. Etenim non obscurum est, quam ingentia à tot iam sæculis hæc regio ex assiduis hostium incurfibus pertulerit pericula: tamen nullo non tempore hostes, non sine ingenti clade victi, & inde repulsi fuere.

VALACHI etiam hanc terram, sed sparsim sine certa sede incolunt. Teutones verò seu Saxones munitissimas passim & vrbes & arces habent, qui rebus omnibus cæteris nationibus facile præstant. Terra quidem natura sua, auri, argenti, vini, frumenti, pascuorum, pecorum, fontium, fluminum, breuiter rerum omnium, quæ ad vitæ usum, cultumque pertinent, ditissima est, vt non temerè à maioribus Regni Hungariæ thesaurus Transyluania sit appellata.

Valachia autem provincia, quæ alio nomine Transalpina dicitur, inferioribus Transyluanie confinibus propius accedit, & Danubium secuta in Pontum vsque protenditur, indeque in Septentrionem vergens, Roxanos (quos hodie Rutthenos vocant) attingit, de qua provincia in Moldaniæ commentario plura.

Huius

Huius nationis genus ex Italis profectum esse lingua arguit, nomen ex Sarmatis (quibus alicubi etiam contermini sunt) adepti videntur, ipsamque, quam inhabitant provinciam, Flacciam, à Flacco quodam Romano ciue, quo duce eò sit deducta colonia, ad tuendas Mæcias contra Dacos (quos Romanis nunquam fidos fuisse Tacitus autor est) verum vt fit longa temporum serie, quæ nihil non vitiat, pro Flaccia Valachiam, proque Flaccis Valachos dici cæptos: Et citant hi de Flacco Nasonis versiculos ex epistolis Ponticis redactos, lib. iiii.

Præfuit his Græcine locis modo Flaccus, & illo
Ripa ferax Istri sub duce tuta fuit.
Hic tenuit Mæsas gentes in pace fideli,
Hic arcus fijos, terruit ense Getas.

Porro Mæsos olim fuisse, qui nunc Valachi sunt, receptius est hodie, quam quis negare audeat, in tanta præsertim autorum, qui sectandi erant, diuersitate: Inter quos quidem primus Ptolomæus Cosmographorum antistes & planè alpha, quod aiunt, nihil Mæsis concedit ea qua Valachi sedent parte, siquidem is à Carpatho monte incipiens, quicquid terræ ab Occasu, Thybisco amne: à meridie, Danubio: à Septentrione, Sarmatica Europæ clauditur, Dacie nomine apprehendit: Iuxta quam descriptionem, Transyluanos, Ciculos, Valachos, quosque Moldauienses vocant, & Hungarorum bonam partem,

qui

qui Poloniam versus, planam colunt terram, Dacos appellans. Ceterum Mœsias esse duas, quas superioris & inferioris appellatione secernit, in alteram Danubij partem transfert, quæ est versus Daciam: & superiorem quidem ex inferiori deducit Pannonia, à Sauro amne Danubio conflente, Inferiorem autem iusta parte ultra Danubium extendit in Scythiam. Ptolomæus quoque in eam sententiam alibi accedit. Dion Cretensis Græcus autor, in diui Traiani vita autor est, quod hic quo tempore contra Dacos bellum gessit, pontem lapideum admirabili edificio, ultra Istrum fluuium extruxerit, quo expeditius copias traducere posset, quoties Romani, qui trans Danubium agerent, à Barbaris infestarentur, ac demum strucluras & fornices, quæ super aquam extitere, Adrianus Imperator demoliri iussit, veritus, ne scilicet pulso Romano presidio feræ & indomita gentes Mœsiam popularentur: de quibus rebus omnibus tam præclare gestis, in præcedentibus annotationibus plura recensuimus. Extant eius pontis nonnullæ in hunc usque diem reliquæ apud Serinium, quod Danubio imminet castellum, vbi cum Heracleo Cosdroën congressum habuisse ferunt. At Strabo geographicæ rei diligentissimus obseruator, Mæsos scribit vtrionque latus Istri accoluisse, cum quo Plinius sentire videtur, lib. xxx. naturalis historie: Pannoniæ, inquit, iungitur prouincia, quæ Mæsia appellatur, ad Pontum usque cum Danubio decurrens.

Postea-

Posteaquàm autem ea, quæ de hac prouincia, & de varijs huius terræ incolis ac nationibus cognitu in primis necessaria videbantur, in ipso operis ingressu absoluimus, commodiùm iam generalem tam locorum, quàm ciuitatum principalem descriptionem, quantum nostra docebit experientia, declarabimus, & per omnes Transyluaniæ partes, longitudinem cum latitudine, vniuersum istius regni ambitum emetiemur, ita tamen, vt & fidei semper, quæ in historijs præcipua est, & methodi rationem habeamus.

Itaque à Varadino, primo ad Transyluaniam ingressu, per flumen Crysum, qua ad occidentam plagam Pannoniæ inferiori annectitur, offertur pagus Feketho, Latine nigra palus appellatus, quem Valachi, montibus & rupibus vndique interseptum incolunt, Situs in loco horrido & aspero, vbi frumenti & annonæ, ob rarissimam illius terræ culturam, frequens victui penuria accidit, cum præsertim nulla eiusdem loci sit planities, & non segetes, sed extensæ arbores vndequaque magno terrarum spacio interfertæ conspiciuntur, quo minus commodè in his locis desertis & agris infæcundis, vlla frumenta seminare queant. Attamen Crysus fluuius quouis tempore selectissimos pisces, vtpote fundulos, cephalos, capitones, auratas, atque etiam trutas, & complures alios satis benignè suppeditat. Præterea hic fluuius plerumque ex inundatione adeo vehemens est, vt

D magnos

magnos etiam currus grauiiter oneratos præcipitare soleat.

Ciuitas prædicta *Varadiensis* est amplissima, & nullis mœnijs circumducta, in planitie existens. Hic frater *Georgius*, *Transilvaniae Regni Thesaurarius*, istius loci *Episcopus* residet, & insignem tenet arcem, magnis sumptibus extructam, & optimè munitam, vbi diuus olim *Ladislaus Rex Hungariae*, felicitis memorie suam habet sepulturam, marmore eleganter excussam, tanto Principe dignam. Illic populus est *Hungaricus* partim *Teutonicis* commixtus, quæstum ex rebus *Turcicis*, ex alijs locis importatis, faciens, rebusque ad quotidianū vitæ usum pertinentibus, non mediocriter abundat.

Hinc à *Feketetho* recto itinere vsque ad *Thelegd* oppidum duo, ad *Reeff* tria restant miliaria, satis magnis stadijs comprehensa, vbi *Crysi* fluuij exscaturientibus vndique fontibus exordia erumpunt, tenuisque alueo per medium diæli oppidi *Reeff* vsque *Sebesvar* continuo meatu porrigitur, vbi demum finem accipit.

Deinde si *Colofvariam* tendas, de qua ciuitate opportunè suo loco plura dicemus, quinque miliaria intercedunt: rursus vsque *Thordam*, quæ ciuitas
versus

versus meridiem iacet, per arduum & saxosum montem bis mille passus emetiendi sunt. Eaque ciuitas licet nullis sit muris aut mœnijs cineta, tamen satis ampla, opulenta, & diuersis mercibus frequens, cuius incolæ & pecorum & iumentorum ac compascuorum & agrorum vsu fructu ditissimi sunt, vt interea taceam, quàm optimi vini ferax sit. Ad hæc salium fodinis tam celebris est, vt vix parem in toto Oriente fundum comperias. Ibiq; præfectus *Camerarum salium* perfungitur officio *Regio*, & ex salinis *Hungariae* *Regibus* annuam pensionem maximam tribuere solet, quam vel eo nomine non paruam esse, facili iudicio elicere possionus, quòd inde toti ferè *Transilvaniae* seruiatur, Indeque sal *Budam* & ad alia pleraque loca extranea assiduè perferatur & euehatur, non sine magno *Regiæ Maiestatis* commodo.

À *Thorda* verò, duobus intercedentibus oppidis, *Gochard* & *Monera*, duodecim numerantur miliaria vsque *Cibinium*, quæ ciuitas huius *Regni* metropolis est, & munitissima, aurique & argenti, rerumque omnium longè abundantissima, quemadmodum ex sequenti nostra descriptione cognosces. Reliquas demum eiusdem prouinciæ vrbes, suo ordine & serie breuiter complectemur.

D ij   Sunt

SVNT IGITVR HÆ SEPTEM
vrbes in Transyluania celebriores, à se
per locorum interuallum suo modo
& ordine distantes, vt
sequitur.

CIBINIVM,	Hermanstat.
BRASSOVIA siue Corona,	Cronstat
BISTRICIA.	Trosenstat.
SEGESWARIA,	Schepspurg.
MEGIES,	Wydwisch.
ZABESVS, siue Zaazsebes,	Willendach.
COLOSWARIA,	Clausenburg.

Quarum ciuitatum priusquam descriptionem ag-
grediamur, operæ precium mihi facturus videor, si
paucis rem memoriæ non indignam interiecero: Hanc
nimirum ciuitatem Cibiniensem, post Serenissimi quon-
dam Ludouici Regis, felicitis memoriæ, interitum, ad
septennium vsque in assiduis bellorum tumultibus
(dum scilicet Regnum Transyluaniæ, propter infæ-
licissimam Regis Ioannis coronationem, in diuersum
erat distractum) sese contra omnium hostium impe-
tionem citra vllum externarum gentium presidium &
auxilium, armis suis & sumptibus proprijs, quam
strenuissimè conseruasse: neque etiam ciues vlla obsi-
dione

dione aut oppugnatione, vel hostium incursione aut
formidine ductos, vt desessis viribus in aliquam dedi-
tionem prouocati fuissent, sed alijs quoque ciuitatibus,
tam austera & militari defensione, robustiorem ani-
mum prebuere, ne hostium arrogantibus minis ter-
riti, in defectionem se trahi paterentur. Vnde sibi
ac posteritati suæ immortalem laudem & memoriam
perpetuam parauere.

CIBINIVM metropolis ciuitas celebratissima,
à Cibinio amne nomen retinens, quæ alio haud inepto
vocabulo Hermanstatt appellatur, ab Hermannno
eiusdem vrbs primo conditore. Quæ in planitie sita,
nullis prope montibus incumbentibus impeditur, quin
se in admirabilem latitudinem aperiat, duplici muro
munita, & fossis admodum profundis, circumquaque
piscinis lacunaribusque non paucis spaciôsè diffusis
præcincta est, magnificis deinde ædificiorum structu-
ris, turribus, & propugnaculis suo ordine & serie in-
tersertis, culta & ornata est, cuius Parrochia Cathedra-
lis, suo Præsule insulato digna, viginti & quatuor
sacerdotum adaucta aris, est conspicua.

Hinc annua frumenta in subterraneas foueas, ad
multos annos, citra vllam publicæ annonæ iacturam,
conseruandi gratia conferuntur: Nec desunt molendina
triticaria ita laborata, vt nulla arte ab hostibus esu-
riem ciuitati molientibus, eripi possint: adde quòd

passim per ciuitatis singulos vicos placidissimo flumine riuius decurrit. Magistratu regitur prudentissimo, cuique non facile alium prætuleris, vsque adeo vt ad eum nemo, nisi qui multis testimonijs fidem suam Reipub. probarit, admittatur. Pagos Regios decem, & octo tributarios habet. Huc quoque septem Saxonum sedes spectant, quarum nomina sequenti ordine explicata vides.

SEPTEM SEDIUM SAXONICARUM NOMINA.

Zarvariensis sedes, pagos habet regios vndecim.

Zabesiensis sedes, Zabesum ciuitatem, cum pagis Regijs quinque.

Reusmarck sedes, pagos habet decem.

Segesburgensis sedes (ciuitas ipsa) pagos habet sedecim.

Olczna sedes, pagos habet duodecim.

Schenkerstul sedes, pagos habet viginti & duos.

Rupis sedes, pagos habet quindecim.

Præter has septem sedes Saxonum in Transyluania sunt & aliæ duæ separatæ, quarum caput est ciuitas Megiensis, pagi huc spectantes sunt viginti quatuor: prædictis autem sedibus interiacent multi pagi, possessionesque Nobilium, quæ ad numerum sedium Saxonum non conferuntur.

Numerantur etiam in Transyluania, quo ad pensiones

siones taxarum, octo parochialia Capitula præcipua, quæ simul appellant Vniuersitatem Bistriciense Capitulum habet Bistriciam cum viginti tribus pagis regijs.

Regnense Capitulum habet pagos plusquam triginta.

Barcense Capitulum habet Coronam ciuitatem cum tredecim pagis regijs.

Kisdense Capitulum habet Segesburgam & pagos quadraginta octo.

Duarum sedium Capitulum complectitur ciuitatem Megiensem cum pagis triginta sex.

Cibiniensium Capitula duo, quorum vnum habet Cibinium & pagos viginti tres.

Alterum Capitulum Cibiniense, quod vocant Surrogatiua, continet pagos circiter viginti duos.

Sabesiense Capitulum habet Sabesum cum pagis decem & septem.

À prædicta ciuitate Cibiniense distant saluum fodinæ, in Wyzagna oppido, quod aliàs Saxonice Salzburg appellatur, vno miliari, ex quibus quotannis ingens thesaurus constat, nec minus, vt arbitror, fodinæ oppidi Dees emolumenti, in annos singulos Regiæ Cameræ apportant.

Haud longè ab ea ciuitate Cibiniensi diuersa circumfusa iacent oppida, in quibus passim Saxones resident. Inprimis Helta ad Meridiem vno distans miliari, oppidum mediocri magnitudine, & quodam castello castello

castello munitum, vbi falces messorie, quæ nusquam alibi, fabricantur, & plebecule ex communi messium ac fructuum questu, victum querere solent, magis commodum.

Inde mons S. Michaëlis paulò infra Heltam, eodem ferè spatio distat, in cuius summitate insigne castellum ex quadrato lapide pulcherrimè eductum, in quo coloni ingruentibus bellicis temporibus res suas & bona ab incurso hostium satis tutè conseruant: adde quòd locus fertilis, & diuerforum fructuum ferax, ex quibus incolæ non mediocrem questum faciunt.

Præterea Alutus amnis inter reliqua istius Regni flumina, non est incelebris, qui in montanis Ciculorum radicibus ortus, vbi primum Translyuaniam attingit, & Barcensem terram à Ciculorum metis dirimit, inde Cibinium versus decurrens prope rubeam turrin, vbi ciues Cibinienses, ne præter expectationem obruantur, excubias agunt, per angustas & abruptas valles in Transalpinam fertur, vbi eum auriferum esse perhibent, hæud longè supra Nicopolim Istro miscetur, quæ turris duobus à Cibinio distat miliarijs, vnde Turcis per stricliissimas & angustas admodum vias in Translyuaniam accessus est.

Tradunt historie, Turcas tempore quondam inuictissimi Regis Mathie, in Translyuania profligatos, & in

& in turpissimam fugam versos, in prædicto loco rubeæ turris, à summitate, quam in ea fuga conscenderant, ob magnitudinem tanti ponderis equorum, in vnam Aluti fluminis demersos, corruisse.

CORONA seu Brassouia ciuitas mercibus Turcicis celebris, intra montes amœnissimos sita, mœnibus, fossis, & propugnaculis satis munita, habet tria suburbia distinctis vallibus posita, quorum vnum incolunt Bulgari, alterum Hungari, Saxones agricolæ tertium. Per singulos ferè vicos riui descendunt saluberrima fontium scaturigine perpetui. Campos habet planissimos, longè lateq; densis montibus cinctos, alpibusq; altissimis à Valachia Transalpinâ diuiditur: frumento & lino præcipuè abundat, estq; quasi horreum vicinarum gentium. Studio liberali præ ceteris hoc tempore clara, estq; ibi nuper constructa Bibliotheca, qua nulla in Pannonia post dissipatam Budensem Mathie Coruini Bibliothecam, cultior vsquam fuit. Quæ à proximis Ciculorum metis & Confinibus sita (sive eâ Græca voce Stephanopolim, sive semibarbara Cronopolim, sive cum Hungaris Brassouiam appellare quispiã velit) in penitissima Translyuanie parte, quâ peculiari nomine Pannonæ Burczam, nostri autem Burciam vocant, vel ab amne cognomine, qui id loci interluit, vel à radice, quasi dicas nostrate lingua Wurcziam, quæ vulgo recepta est opinio, hoc fortassis nomine, quòd radix Coronæ inserta, Burtianæ sit insigne.

E Huius

Huius verò Burciæ pars est facilè ornatissima, sed sic dirempta situ, vt ferè altera Transyluania videri possit: clauditur enim vndique montibus, à Ciculis fluuiò dirimitur, cui nomen est apud Ptolomæum *Alutato*, intus tota est cultissima, hortulorum planè, si videas, dixeris. Sed & vrbs ista (iam tandem, quod institui, paucis absolvam) in quodam quasi loci huius recessu, montibus confertissimis (vt præfertur) comprehensa est, cuius gemini in latitudinem murorum foris excurrentium latera claudunt, quibus supernè propugnacula imminet, sic vt nisi in summa montium accliuitate circuitus non pateat: Duplex fossa eximia altitudine ambit vndique mœnia, in quibus turres conferto stant ordine: In longitudinem cum vallo descendit, vt quadrata ferè esse videatur. Suburbia autem complent quicquid est extra muros vallium, vbi ipsi Saxones, Ciculique mixtim habitant: reliquam loci istius partem intra ipsas vsque montium angustias Valachi ferè occupant, hic templum habent, & ei præsidentem sacrificulum: Deinde Saxones rursus cum Ciculis longissimis vicis commorantur. In ciuitatem verò non nisi Germanus recipitur. Inter amplas in ea substructiones, primas habet virginì *Mariæ* consecratum quadrato lapide templum.

Hæc ciuitas ab arce *Fogaras* distat miliarijs quatuor, in palustri ac plano loco sita, & adeò munita & fortis est, vt nulla suffossio huic metuenda sit vnquam.

Ex qua

Ex qua arce anno M. D. XLI. *Stephanus Maylat*, istius Regni Transyluania *Waywoda*, vir militaris ac strenuus, à *Turcis* & *Petro Waywoda Moldaui*, dolo & fraude ac simulata eorundem fide, elicitus, & in captiuitatem *Cæsaris Turcarum* abductus est *Constantinopolim*, vbi *baclenus acerimus* detinetur vinculis, De cuius tam insperata ac improuisa captiuitate, & *Petri Waywodæ* perfidia, longa posset scribi historia.

Quam ciuitatem olim *Stephanus Waywoda Moldauius*, qui huic ciuitati erat hostis infensissimus, bombardis & machinis bellicis in montem eminentiorem deductis, expugnare, & suo imperio subijcere moliebatur, sed bombardis parum profecit, siquidem demissis globis, propter spacij longitudinem, quo deferebantur, vis & impetus eorum frangebatur, adeò vt citra vllam ædificiorum iacturam, in theatrum ciuitatis prolapsi deuoluerentur, quo factò, desperata victoria, *Waywoda* obsidionem reliquit.

Nulla in Transyluanis vrbibus, multorum sanè iudicio, populosior illa, forum hic singulis septimanis, rusticis ex agro confluentibus, tam celebre est, vt iustas nundinas putaueris, ob rerum merciumque propositarum copiam: Est enim finitimorum emporium, & veluti communis officina rerum omnium: conflunt

E ij istuc

istuc Ciculi, Valachi, Armeni, & Græci: etiam Turcis plerunque mercibus tam ex Moldauia, quam Valachia adductis, fit interdum opulentior. In ea ciuitate, qui magistratus agunt officia, viri sunt graues & maturi, diuersarumque linguarum periti. Remp. summo studio fouentes: ciues autem & belli & pacis artibus sunt instructissimi, qui cum Moldauis plerunque bellum gessere, & nonnunquam insigni victoria potiti sunt.

BISTRICIA in amplissima vallis planitie posita, habet vtrunque vitiferos colles. Per median urbem fluius eiusdem nominis labitur ad meridionale latus inferioris suburbij declinans, qui statim post duo miliaria Zamofo coniungitur amne, fundulis imprimis abundans. Quatuor miliaribus ab vrbe Bistricia sunt aurifodinae Roduenses, inde in extremis Transyluaniæ finibus Riuli Dominarum aurifodinis non obscuri.

SEGESWARIA ciuitas partim in ædito colle, partim infra ad radices habitata, inferior tamen eius pars cultior existit, ob faciliorem rerum necessariarum copiam: fluius idem mœnia huius ciuitatis pariter & Megiesis præterlabitur, qui paulò supra Albam Iuliam influit in Marusium.

MEGIENSIS ciuitas, quæ in medietullo Transyluaniæ sita, ferax vini, ac rebus alijs omnibus

ad com-

ad communem quæstum & victum deseruientibus satis referta, & clade quondam Ludouici Gritti gubernatoris non incognita. Is Gritti ob indignitatem cædis magnifici quondam Emerici Czjibackij Varadiensis Episcopi, quem diælus Gritti ad se dolo & fraude accersitum, occidisset, atque demum paulò post à Moldauicis gentibus & Saxonibus, in ea ciuitate obfessus, captus, & in campum eductus, simul cum alijs multis tanti facinoris conscijs, qui eum comitabantur, extremum recepit supplicium, cuius tandem duo filij insignes adolescentuli quoque in captiuitatem Waywoda Moldauiensis deducti, capite paternum scelus expiarunt, quod ex rebus gestis melius cognoscas: Acta sunt hæc anno vigesimo septimo. Hæc autem ciuitas, olim oppidum, & non ante multos annos suis arcibus & mœnibus firmata, & in formam ciuitatis redacta est.

Quæ ciuitas quatuor à Cibinio distat millibus passuum, quam præterlabitur fluius Kykelle maior, qui in montanis Schijk oritur, & recepto minori Kykelle amne, non longè à Balassalwa paulò infra Ezombor & sub Enijedino oppido in Marusium influit.

Inde Kykellewar vno miliari à Megies distat ad Occasum, illic fluius minor Kykelle ab arce non adeò procul præterlabitur, quam arcem quondam Petrus Waywoda Moldauus cum nonnullis pagis cir-

E iij cum

cumiacentibus, ex donatione & inscriptione olim Diuorum Hungarie Regum, possidebat: Hanc nunc frater Georgius, Regni Transyluaniæ Thesaurarius, adeptus est, & in suam redegit iurisdictionem. Illic egregia vinearum promontoria, & vina optima, aliarumque rerum magna habetur affluentia.

ZABESVS ciuitas non magno interuallo ab Alba Iulia, in planitie, valle profundissima, aquis piscium fecundissimis munita, quanquam non ita fortibus propugnaculis defensa sit: Intus luculentis ædificijs exornata, quam primariam Saxonum sedem fuisse dicunt. A qua ciuitate non longè duo sunt oppida, utpote Wijncz & Borboreck, quæ aliàs ex Diuorum Hungariæ Regum donatione, ad Transalpinum spectabant Wajwodam, Regibus Hungariæ subiecta: ubi sal Regium ratibus instructis Marusio annè applicatur, & inde Hungariam prouehitur. Illic in summitate cuiusdam monticuli castellum quoddam, in quo Diui olim Francisci ordinis professores resedisse dicuntur, non ante multos annos per internos hostes demolitum. Ea ciuitas habet pagos Regios decem & septem.

COLOSWARIA in planitie suauiter admodum sita, tam murorum ambitu foris, quam ædificiorum structuris intus splendida: Eam Saxones mixti Pannonibus incolunt, Iudicem & Consules alternis vicibus

vicibus quotannis concordibus suffragijs, nec dispari numero eligunt, hi Hungarum, illi Saxonem, suos quisque Senatores saluant, Vbi ad portam Portinam hoc Epigramma Traiano adscriptum esse videas:

I M N

TRAIANO PRO SALVTE IMP. ANTONINI ET M. AVRELIJ CÆSA.
MILITES CONSISTENTES
MVNICIPIO PO.
SVERVNT.

Non procul hinc Chrysus fluuius, qui primas Hungariæ metas à Transyluanis limitibus seiuugit, ex Dacicis iugis Pannoniam contingentibus intra asperas & præcipites alpes continuus anfractibus & celeri meatu discurrit, ubi Valachi in desertis ædibus residentes, vsu ac questu pecorum & piscium affluentium quotidianum victum queritant. Abundat hic fluuius nobilissimis piscibus, qui ex eo, ut apparet, nomen accepit, quod & auro abundet, quod à Grecis χρυσὸν appellatur: Vide Strab. lib. xij. circa medium ab accolis.

Nec longè ab hac ciuitate duæ altissimæ rupes prodeunt, versus Occasum, à regione sibi opposita, inter quas fluuiolus satis præcipiti labitur cursu, prout ex his cognoscere licet versibus:

Hic

Hic geminae pariter tolluntur ad aethera rupes,
 Saxaque præruptis cautibus atque rigent.
 Riuius hinc cursu fluit inter vtramque rapaci,
 Aureus hinc nitidis excipit annis aquis.
 Perspicua est ipso adductu quae sumitur vnda,
 Candidulus serupos fundus & inus habet.
 Ante locis transis vicens atque nouenis,
 Quam celsum videas quo fluit ille iugum.

ALBA IULIA ciuitas vetustissima, atque sede Episcopali celebris, quae prædictis septem Saxonum sedibus, quasi mediterraneo terrarum spacio coniungitur, olim Zarmijz Dacia appellata (Fuit enim regia Dacia Regum, quod ex veteribus monumentis, quae ibi copiose reperiuntur, cognoscere liceat) in colle decliuu sita, circumfusa vndequaue ad duo ferè millia passuum planitie. Ab Oriente fluuium Marusium, & deinde ex altero latere amnem Ompaij Hungaricè vocatum, ex alpibus descendentem: ab Occidente verò amœnam, vt diximus, planitiem vsque ad montem S. Michaëlis, quo in monte in rupe altissima castellum quoddam diui Michaëlis situm est, à Romani imperij durans tempore, quod ex antiquitatis monumentis, quae ibi non pauca sunt, conijcere licet: A Septentrione eadem intercedit planities, atque inde Marusius fluuius quoque duobus distat ab vrbe millibus passuum, qui olim per mediam vrbe perluisse dicitur, ex ruinis & sepulchris peruectis & dirutis accepto indicio.

Tanta

Tanta eius vrbis fuit amplitudo, vt in longum & latum ad quinque milla passuum porrigeretur. Quòd autem Gothi antiquitus eam incoluerint terram, vetustas inscriptionum & characterum illic in tabulis & sepulchris inuentorum ostendit, literis paucis admodum nostra ætate cognitis: proinde fidem faciunt, Romanorum legiones hucusque progressas fuisse, cuius rei signa passim adhuc in visceribus terræ occulta inueniuntur.

Ab Alba Iulia ad Occidentem sunt montes & alpes excelsissime, & aditu difficilime, in quibus situantur ciuitates Montane auro & argento præstantes, inter quas vel præcipua est Abrugbanija, quam Collegium Sacerdotum ex donatione Ioannis Huniadis possidet, vni metallicis celebris, vbi magna auri vis assidue colligitur, quæ ad Cameram monetariam Cibinium defertur, ibidemque conflatur, & ex ea aureæ monete cuduntur continuò, prout ex sequentibus nostris annotationibus planè liceat videre.

Distat hæc ciuitas Abrugbanija ab Alba Iulia miliarijs quinque: Eodè itinere alia ciuitas Zalathna non procul situatur, quæ nunc Valachi incolunt, vbi ex vetustis monumentis apparet, olim maximam fuisse vrbe.

ZAZWARAS, Saxonibus Bros dicta, distat à Kenijer ad Meridiem vno miliari, sita ad flumen

F

Mari-

3020 p. 14

Marisum, terra fecundissima, frumenti, vini, & omnium fructuum ferax: Ibi populus admodum vrbanus, & ad Valachorum ritum & consuetudinem, amictu & victu non parum accedens, qui passim in campis circumquaque desertis quibusdam possessionibus resident, & habent cælum miræ temperiei: Etenim syluæ intensissime, lepores, damas, & ceruos, in magna multitudine fouent, piscibusque illic optimis abundant.

A prædicta ciuitate Zazvaras, vbi per syluosa montium iuga, duo ferè miliaria confeceris, subito conspicias nouam quasi terram: Est prouinciola parua in extremo Transyluaniæ angulo, in qua Haczak oppidum sitū, ea prouinciola à reliquo regno separata, vndique montibus & alpibus eminentissimis circumseptæ est, præsertim ab ortu & meridie, vbi spaciosissimus transitus in Mœsiam, quæ nostro tempore Transalpina vocatur: Quæ regio ad octo miliaria se extendit, & quasi in medio vmbilico sita est, & ipso regionis nomine Haczas appellatur, quod oppidum Valachi mixtim Pannonibus cohabitant.

Ad plagam Meridionalem huius regionis adhuc apparent & teruntur vrbis amplissimæ fundamenta latissimè porrecta, & parietes edificiorum collapsi conspiciuntur: Varbeli loco nomen est, quod significat

significat, locus vrbis: Hic singulis ferè diebus Valachos inuenias, qui rudera vertunt, ac lapides preciosos, atque numismata tam aurea quam argentea ex visceribus terræ, variaque antiquitatis monumenta effodiunt.

Præterea Alba Iulia ciuitas Daciæ, quæ nunc est sedes Isabellæ Reginæ Hungariæ &c. eamque abrogato Episcopatu tenet: Et à diua Iulia Augusta, matre diui M. Aurelij Anthonij Pij Aug. Imp. nomen sortita est, cuius rei argumento Epitaphium in vetustissimo marmore templi diui Michaelis descriptum est.

I O M E I VNONI

PRO SALVTE IMP. M. AVR. ANTHONII
 PII AVG. ET IVLIAE AVG. MA-
 TRIS AVG. M. VLPIVS MVCIA-
 NVS MIL. LEG. XIII. GEM.
 HOROLOGIARE TEM-
 PLVM A SOLO DE
 SYO EX VOTO
 FECIT, FAL-
 CONE ET
 CLARO
 COSS.

Sargetia fluvius Daciae, ad Regiam Zarmijz Decébali quondam Dacorum Regis fluens, cuius tempore Humiadū arcem alluit: Decebalus autem subter vada Sargetiae amnis, non procul à Regia praedicta Zarmijz suos occultauerat thesauros, quos deinde Traianus Imperator, eo superato comperisse fertur. Lege Traiani vitam, per Georgium Merul. ex Dione Graeco traductam.

ZARMIS, inquam, vrbs ingens, quondam Decébali Dacorum Regis sede clara, eo autem deuictō, Colonia Vlpia Traiana, Augusta Dacia fuit appellata, quod ex subscriptis Epigrammatis planè videre licet.

DIVO SEVERO PIO.
COLONIA VLPĪA TRAIANA
AVG. DACIÆ
ZARMIS.

Aliud Epigramma.

I O M
ROMVLO PARENTI, MARTI AVXILI-
ATORI, FOELICIBVS AVSPICIIS CÆ-
SARIS DIVI NERVE TRAIANI AV-
GVSTI, CONDITA COLONIA DA-
CIA ZARMIS, PER M. SCAV-
RIANVM EIVS PRO
P. R.

Sunt

Sunt præterea in ea provincia Montes auri & argenti ditissimi, utpote Abrugbania, Zalathnia, & Kersebania, ex quibus magna vis auri & argenti sumitur, & Cameræ Regiæ pro eudendis tam aureis quam argenteis monetis applicatur.

ABRUGBANIA diues auri oppidum, in cuius circuitu montes mira rerum omnium fertilitate, usque adeo simulati, ut solertis terræ visceribus, thesauros Regijs opibus nō indignos alat: nempe illicobrisum aurum patulis de montium verticibus frustulatum præciditur, subter quorum valles vitrei & perlucidi amnes decurrunt, ex illis alpium iugis demergentes: plures denique eo loco chrysolapides in opulentis ac crebris chrysolipsis, id est, aurilauacris inueniuntur. Abrugbania autem Romanorum olim colonia fuit, quantum ex hac inscriptione coniectura assequi possumus, in altari ædiculæ supra oppidum non ita longè reperta.

D M

CASSIÆ PEREGRINE INTEG. FA. I.
VIR ANN. XXII. F. BISIVS SCE-
NOB. SARD. CONIVG.
S. M. P. I.

ZALATHNYA oppidum temporibus Traiani Imperatoris conditum, olim aurifodinis insigne, ubi ad
F iij huc

huc extant aliquot Epigrammata in marmoribus sculpta, quorum hic vnicum lectu dignum adiunximus.

D M

M. AVRE. ANTHONINI MIL.
LEG. XIII. GEM. VIXIT
ANN. XII. MEN. XI.
DIEBUS II. ML
LITAVIT AN.
V. LIB.
RARA
VRE
L.

MARCIANVS ET VAL.
VALENTIANA FL
LIO PIENTIS.
SIMO.

KERESBANIA oppidum in procliuitate montium loco satis ameno situm, quod Saxones Valachis passim interspersi incolunt, à quibus ea loca interdum minus tuta sunt ex frequenti depradatione.

Im paucis post ciuitatum descriptionem, quæ hic sunt præ cæteris celebria flumina aperiemus.

Marisus

MARISIVS, seu Marisus pen. cor. Daciæ, vel si mauis, Transyluaniæ aurifer fluius, ex alpi-bus Transyluaniæ Moldauiam contingentibus profluens, à Ciculis in Dactiam, inde in Tysiam descendit (Vide Strab. lib. x.) mox Danubium influit, per quem Romani milites vasa olim sibi ad vsum belli necessaria deuehere solebant, adde quod hinc sal Regium in Hungariam importari solet.

ZAMOSVS, pen. longa, fluius Daciæ non procul à Chryso fluuio in iugis Dacici ad Moldauiam vergentibus, imprimis Orientem versus effluit, tandem arcem Gyula Episcopalem præterfluens, tendit ad Austrum, & ciuitatis Colosvariæ pomeria radit, inde ad Solis ortum vertitur, angusto alueo & sinuoso nauigabilis, quo sal Regium oneratis nauibus quotannis euebitur, vulgus eundem fluium appellat Zamos, non longè à Bistricio territorio, per vallem emissus abducitur in Hungariam Thybisco amne præcipitandus.

AVRATVS verò fluius in montibus Abrug oriens Tordam præterlabitur, & paulò supra Nadghlack in Marisio exoneratur, qui Transyluaniæ celeberrimus fluius est, satis exili & angusto alueo profiliens, deinde collectis simul aliorum riuulorum & fluiorum vndis augetur, Transyluaniamque secat, ac præterfluens oppida Zeckelwassarhel, Enyedum, Albam Iuliam, Dewan, & Lyppiam, qui tractus

totius

totius prouinciæ est amœnissimus, atque non adeò magna distantia à Zegedino in Hungaria, cum Thybisco coniungitur, & naualis est amnis, quo omne sal euebitur ex Transyluania, deponiturque Zegedini, atque inde per totam defertur Hungariam, & per Thybiscum, Belgradum, Seruiamque deducitur.

EST AVTEM TRANSYLUANIA (vt ad priorem nostram redeamus sententiam) quæ olim fuit Dacia, si non tota, tamen eius florentissima & præcipua pars, quam Imperator Traianus, vt prædiximus, victo Rege Decebalò, qui his locis imperabat, in prouinciam redegit, deductis colonis, & vrbibus conditis, quarum nonnullæ in hunc vsque extant diem, quod adorandæ votustatis inscriptiones monumentorum pluribus locis repertorum indicia testantur. Eam Teutones primo tempore & aliquot retrò sæculis possidere, siue hi ex Saxonia, siue à Rheno venerint, tamen ex Germania profectos fuisse constat: Sed quam fortunam, quemue Ducem sequuti sint, nullis quidem literis proditum est, nisi quod in Hungarorum Chronicis legitur, Diuo Stephano regnante multas semel nationes Hungariam & istius confinia occupasse, inter quas Saxones fuisse memorantur.

Conclusio.

CONCLUSIO.

EST itaq; hæc nobilissima & opulentissima regio & prouincia, pluribus aucta nationibus & incolis, omniumque rerum, quæ ad humanum spectant usum, longè refertissima, auro & argento, saliumque fodinis, ex quibus quotannis ingens thesaurus hauritur, cum viniferis montibus, & iumentorum & pecorum ingenti multitudine vndiquaque referta: Estq; hæc regio Transyluania, quòd trans syluas sita sit, appellata, multorum cognitione & perlustratione, meoque iudicio, latitudine & longitudine ad viginti & quinque miliaria extensa.

Absoluimus igitur hanc breuem, & vt dicam, satis compendiosam Transylvaniæ descriptionem, qua præcipuas ac celebriores vrbes, pagos, & oppida eiusdem prouinciæ, suis limitibus & confinibus, necnon situ & locorum amœnitate, non indiligenter complexus sum: nihil addubitans, vt quicumque has commentationes simulatque alias regiones distinctim expressas & adiunctas, suo perlustrauerit ordine, mox illius terræ ac regionum finitimarum verissimam assecutus sit cognitionem. Neque suspicetur quispiam, in tota Europa, huic prouinciæ Transylvaniæ, opulentia & amœnitate, esse parem, aut vsu fructu præstantiorem, quod sanè ex præscriptis annotationibus nostris cuius legenti videre licet.

G

Exhorta-

EXHORTATIO

AD SACRAM REGIAM

Maiestatem.

Erenissime & Inuicissime Rex, Domine, Domine Clementissime, legimus apud Xenophontem, Ducem quendam Græcum, dum militari expeditioni exercituali Regis Persici præficeretur, solerti cura & diligenti inspectione, Persiam & Ioniam descripsisse, descriptamque in membrana Spartanis Regibus obtulisse, ut regni Persici opibus & terrarum bonitate ac beatitudine inuitarentur ad suscipiendum bellum contra Persas: Fuitque efficax eius membranæ exhibitio, persuasione Ducis illius, Spartanis oblata. Statim enim Spartani expeditionem in Persas mouerunt, Agesilao duce, qui vniuersum Persarum imperium sua manu & bellica virtute occupasset, nisi domesticis motibus in patriam retractus fuisset. Alexander ille Macedo, qui à rerum gestarum magnitudine & gloria Magnus est appellatus, cum audisset Democratis opinionem, asserentis plures esse mundos, obstupuit, atque lachrymans dixisse fertur: Heu mihi homini infelici, quod cum plurimi sint mundi, vnius dominio nondum sim potitius, quid amplioribus regionibus sub.

subiugandis mihi sperandum sit vnquam? Tanta nimirum Alexander regnandi cupiditate stimulabatur, ut parui duceret, orbis terrarum imperium se esse assecutum, nisi cætera quoque, si quæ extra hunc mundum regna forent, consequeretur. Quamobrem Rex potissime, ut Sacra Maiestas tua consilij & instituti mei rationem habeat, hoc inprimis tuæ Maiestati declarare volui, quò demum Maiestas tua cognosceret, quàm opulenta & diues, diuersisque nationibus & populis ista Transyluaniæ prouincia sit referta, quæ tuæ Maiestatis imperio iam propemodum adempta, atque in ditionem Tyranni, ac in seruitutem (proh dolor) non sine maxima totius Christianitatis iactura redacta, ut rursus istud Regnum, quod ad tuam Maiestatem omni iure & legitima & Regali successione spectat, ex faucibus hostium eripiendum, armisque vindicandum, ac pristina libertati suæ restituumdum niteretur. Quod & antea diu tuæ Maiestati præcipuè curæ fuisse, nemo est, qui ignorat. Tantam enim Maiestas tua moderandi imperij sui rationem assecuta est, ut eo toto ferè orbis ambitu nec potentior, nec moderatior Princeps visus sit vnquam. Sed quoniam huic Regno inter cætera discrimina & futura metuenda pericula nihil perniciosius esse queat, quàm quòd internis grauissimè fluctuat dissidijs. Quòd si in eo Regno constantes & vnanimis forent, suasque ambitiones deponerent, haud ita facile ipse hostis atrocissimus istius Regni imperio, pro libito

suo potiri, aut praesidia vlla in ea patria nostra, statuere posset firma: cum potissimum huic hosti tam valido exercitu per tam angustas vias nusquam commodus pateat accessus, atque etiam haec regio amplissima, & natura montibus, syluis, & nemoribus vndequaue adeo munita sit, vt ab hostium subito impetu, satis tuta esse queat. Quis nam Rex victoriosissime, hanc prouinciam adeo florentem, & opulentam, sublatis mutuis dissensionibus, aut subuertere, aut occupare, aut in aliquod discrimen adducere vnquam poterit? dummodo haec strenuissima natio, suae tranquillitati & pristinae libertati restituta, & conformibus animis arma in publicum Christiani nominis hostem conuerterit, aliorumque Christianorum Principum tempestiua auxilia & praesidia senserit: Constat enim omnibus, Rempub. ab initio orbis, semper discordia & intestinis simulatibus defloruisse, grauissimamque ruinam accepisse: Quod sane ex his versibus cuius pendere & videre licet.

Ver aequidem Dia est Christi sententia magni,
 Diuisum regnum seditione ruit.
 Sic olim cecidit discordibus excita bellis
 Carthago, Lybiae culmina celsa lares.
 Oppida, sic arces, vrbes, sic Ilion ingens
 Corruit, & Priami Regia pulchra senis.
 Sic liquit celebrem sua magna potentia Romam,
 Fraetlaque sic sensit publica damna neces.

Sic

Sic opulenta potens diuis agitata procellis
 Pannonia, heu misera, seditione ruit.

Quare Maiestatem tuam humilime precor, vt hanc meam admonitionem gratio ac benigno vultu amplecti, meque in singularem tutelam & protectionem suam clementer suscipere, & commendatum habere dignetur.

E. Maiestatis tuae

fidelis seruitor,

Georgius Reycherf-
dorfferus.

☉ M O L D A V I A E,
QVÆ OLIM DACIÆ PARS,
Chorographia, GEORGIO à Reychersdorff,
Transylvano, autore, nunc denuò renouata,
ac nonnullis necessarijs annotationibus,
in priori descriptione omisfis,
feliciter adaucta.

*
A · P · G · L ·

*
Anno M. D. L.

EPIGRAMMA
Ioan. Alexandri Brasicensi

Nota fuit paucis Moldauia magna, Georgi
Nunc facta est verè nobilis ingenio.
Debuit esse magis somno vinoque sepultis
Cognita, qui Turcas somnia vana putant.
Interea dum tempora perdimus, impius hostis
Deورات & Reges, deuorat & populos.

Epigramma ad Lectorem.

Ex aliorum alij scripserunt plurima dictis,
Et temerè auditis sepe habuere fidem.
Hic vrbes, quas ipse adiit, quæ flumina vidit,
Prudens veraci tradidit historia.

INCLYTISSIMO

ET POTENTISSIMO PRINCIPI

ac Domino, Domino FERDINANDO,

Romanorum, Pannoniæ, Bohemiæque

Regi &c. Domino suo Cle-
mentissimo.

VLTAſ & eas quidem longinquas
legationes, quas FERDINANDE
Cæſar inuictiſſime, Rex potentiſſime,
Sacra Maieſtas tua mihi impoſuit, prom-
pto alacrique animo ſuſcepi, & pro virili ſtrenuè ac
ſedulo perfunetus ſum, quarum proxima fuit, qua Sac-
ræ Maieſtatis tuæ iuſſu, Moldauiam perluſtraui,
atque oculis (quibus maxima fides eſſe ſolet) eius ter-
ræ montes, flumina, ſyluas, vrbes, oppida, pagos, ita
conſideraui, vt reuerſus, quicquid ibi memorabile vi-
deram, ad vnguem recensere potuerim: Quæ cum
annis ſuperioribus Lynzj Sacræ T. Maieſtati re-
tuliffem, memoria teneo, Maieſtatem tuam mihi ne-
gocium dediſſe, vt terræ illius ſitum, deſcriptionemque,
quantum memoria aſſequi poſſem, literis mandarem:
Quod equidè pro viribus feci, tum quò magis imperato
legationis muneri ſatiſſacerem, tum ne quid Sacram
T. Maieſtatem eorum, quæ ibi memoria digna ſunt,
lateret, cum nemo veterum ſcriptorum, ac ne recentium

H quidem

quidem eam fortasse prouinciam calamo antea sit complexus, intermittere non potui, quin tandem in publicum emitterem hoc opusculum, maiore a me fide quam elegantia conscriptum, quod Sacrae Mai. T. denuo offerendum ac dedicandum duxi, ut admonerem, Moldauiam minime contemendam, Regni Hungariae quasi ramum non infimum, insidijs callidissimi atrocissimiq; Tyranni nuper a totius Christianae Reipub. & regni veluti corpore auulsam, omnibus viribus conatibusq; esse vindicandam, terram sane omnium rerum copia affluentem, quaeque hostem nostrarum rerum auidissimum suis ad nos opibus transmittere possit, ut hinc ad Christiani nominis Regna inuadenda expeditum deinceps sit iter habiturus: nisi vnanimi consensu concordēs Christiani Principes confestim aduolarint, ad restringendum tam atrox incendium, vereor ne longè lateque grassata flamma (quod Dij procul auertant) simul omnium opes hauriat. Quod meum quamuis tenue officium, ab optimo tamen deditissimoque animo profectum, Sacrae Maiestatis tuae boni ut consulat, supplex precor, meque humilimum clientulum suum in singulari Maiestatis suae gratiam ac tutelam recipere, & commendatum habere dignetur.

E. Sacrae Maiestatis tuae

humilimus seruator

Georgius Reycherdsdorffer,
Secretarius indignus.

VM PLERIQUE DIVERSARUM terrarum, nationum, gentium, & prouinciarum situm, ac regiones, ipsaque adeo climata absque vera & integra perspectaque locorum cognitione, suo saltem priuato studio aut opinione potius, quo ceteris etiam longè peritoribus sese illa sua minus indagata descriptione, ingenio tamen praestare cupiunt, describere soleant: atque inde citra veram ipsorum experientiam, non parui quandoque errores committantur, quae non mediocria proficiscentibus viarum discrimina adferunt, adeo ut aliàs multarum rerum sanè peritis, in eiusmodi exactissimis annotationibus fides certa non multum adhibeatur. Ego igitur cum superioribus annis in regno Moldauiæ diuersis & arduis sacrae Maiestatis Regiae legationibus versatus & perfunctus sim, totanque hanc regionem satis diligenter & vsque ad vltimos eius prouinciae terminos perlustrauerim, constitui quantum vel per ingenij mei tenuitatem, aut temporis angustiam liceat (nisi me mea fallat opinio) terrae illius situm & ambitum, breui quodam compendio, recta geographicaque methodo, ita depingere & conscribere, ut nihil profusum ab integra & exquisita cum locorum tum fluminum omnium cognitione &

H ij descriptione

descriptione, intermissum esse videatur. Quo tandem quivis eiusmodi itinera suscipiens, ampliore sanè iudicio, certioreque cum ratione istius regionis Moldaviae situm & ambitum, necnon circumiacentia regna vndeque magis perspecta & cognita habere, hancque meam vel minus benè politam, aut non satis omnibus approbatam descriptionem cognoscere & iudicare queat facilius.

Moldaviae

MOLDAVIÆ
descriptio.

24

TERRA iacet sœuis Thracum contermina regnis,
Iuncta vbi cum Cbele sydera Taurus habet.
Hicque vbi septenos, mutato nomine, portus
Ister in Euxinas gurgite fundit aquas.
Moldaviae multos titulo celebrata per annos,
Adde quod & solo nomine nota fuit.
Bastarnæ hanc olim veteres tenuere coloni,
Proxima Pannonij, Sauromatæque tenent.
Qua videt occiduum tenebris decrescere Phæbum,
Falcigeros illo despicit orbe Dacos.
Vnde diem roseis illustrat Lucifer alis,
Æquoreis illinc pulsa feritur aquis.
Inde vehit longos sinuoso in littore tractus,
Tendit in Eoos brachia longa sinus.
Dum Mare desertas superet cum littore ripas,
Et simul in Pontum Nester & Ister eant.
Terra armis opibusque potens, belloque superba,
Fœcundo semper gramine tecla viret.
Sponte sua multos geminata messe racemos,
Lætæque non cultus munera reddit ager.
Attamen Euxini qua vergit ad æquora Ponti,
Horrescit nimio terra relicta situ.
Non hic pampinea vitis nutritur in umbra,
Hanc nemo pressò vomere findit humum.

H iij

Quod-

Quodque magis miror, curamque & aratra recusat,
 Nullus arenosi littoris arua colit.
 Littora cum videas alijs cultissima terris,
 Quae domino referant annua poma suo.
 Nec quicquam bello minor est, rebusque gerendis,
 Multa foris gessit praelia, multa domi.
 Et Mahometigeno populates milite Turcas
 Reppulit, estque hostem saepius vltia suum.
 Nunc sua Lunigero concepsit iura Tyranno,
 Victaque Thessalico subdidit ora iugo.

Moldaviae

M O L D A V I A E
 CHOROGRAPHIA, GEORGIO
 à Reychersdorff, Transylvano,
 autore.

PRIMIS igitur exordiando à
 confinibus Regni Poloniae, dum scilicet
 iter versus Moldaviam spectat, plana
 est terra, rebusque ad humanam neces-
 sitatem pertinentibus plenissima, monti-
 bus & alpibus minimè impedita, donec per Rusiam
 propemodum desertam, usque ad civitatem Leopolim,
 Rusiae metropolim insignem, quae quinquaginta mili-
 aribus ab vrbe Cracouia distat, ad propiores Moldaviae
 metas acceditur. Subinde non ita procul duo sunt flu-
 mina haud absimili latitudine, & navigabilia, & pro-
 fundissima, quae totam hanc regionem naturali suo
 fluxu ingentibus vndequaue ambiunt anfractibus,
 utpote Nester, qui Boristhenes amnis dicitur, & Mol-
 dauus, à quo Regnum istud primaeuum nomen accipit:
 Illic ab eius Boristhenes fluminis portu, arx quaedam sita
 est, Chotijna dicta, qui fluminis primo statim in Molda-
 viam tractu descendit, atque in Mare album prope
 arcem Nester Feijer war munitissimam continuo cur-
 su influit. Tandemque non multo itineris interuallo
 quoddam oppidum Snatijna vocatum, quod videlicet
 Moldavos

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ

Tom. 2. p. 28
 Act. - regnum

Moldauos terminos à finitimis Ruffiæ metis propè se-
iungit, attingitur: Iſthic Moldauiæ limites prima
fronte apparent, inde reſto tramite, totius Regni
Moldauiæ ambitus in longitudine certo miliarium
ſpacio ad calculum reuocato, uſque ad alpes Tranſyl-
uanas, ubi illius terræ Moldauiæ extrema meta eſt,
ad ſexaginta & quatuor miliaria ſatis longa proten-
ditur & terminatur. Hinc per prædictas alpes &
aſperam admodum & ſaxoſam anguſtamque viam,
qua vix commodè curruſ vnicus progredi poteſt, per
vnum & alterum diem non multo negotio ad ciuita-
tem Braſſouienſem, per Ciculiæ metas finitimas, in
terram Bartzæ deſceditur. Quæ quidem ciuitas
Braſſouienſis circumquaque contiguis cinctæ eſt mon-
tibus, atque ſatis firmata mœnijs, prædictis alpibus à
Tranſyluana regione proxima, Moldauoſque ſeiun-
gens vicinos terminos, peruenitur in Tranſyluaniam.
Huic regioni à Septentrionali plaga ipſa Valachia,
quæ alio nomine Tranſalpina dicitur & Bulgaria,
Ponto contermina ſunt, inter Iſtrum & Thyram flu-
mina.

VALACHIA autem longè lateque diſfuſa,
& patens regio, à ripis Danubij Turcis finitima, quæ
olim Hungariæ Regibus obnoxia fuerat & tributa-
ria, nunc verò (prob dolor) ſimul cum Moldauiâ Tur-
carum tyrannidi magna cum Chriſtianorum iactura
ſubiecta eſt.

Fuit

Fuit & olim Wayvoda Moldauiæ Hungariæ
Regibus iuramento adſtrictus: Eius enim prouincia
quaſi Regno Hungariæ addicta, ingruentibus bellis
contra hoſtes publicos, in deſenſionem & conſeruatio-
nem illius præſidia à Regibus Hungariæ obtinuit ne-
ceſſaria.

Ipſa autem Valachia Tranſalpini nominis origi-
nem ex reſortita, alpibus enim & montibus continuus,
& his quidem altiffimis, ab Hungaria & eius potiffi-
ma Tranſyluania parte, nemoroſis paſſim amœniſque
interuenientibus ſyluis, diuiditur & contermina-
tur.

Prætere à Valachia appellatur à Flaccis Quiritum
gente: Romani enim Getis ſuperatis & deletis, Flacci
cuiuſdam ductu eos coloniam deducere, vnde primùm
Flaccia, deinde corrupta voce Valachia dicta. Adſti-
pularur huic opinioni Romanus ſermo, qui adhuc in ea
gente durat, verùm adeò ex omni parte corruptus,
vt vix ab homine Romano intelligatur. Igitur
Valachi Italicum genus, à veteribus (vt aiunt) Roma-
nis deriuatum, præter quod historijs traditur, in colo-
niam Dacicam à Traiano Imperatore deductos eſſe,
planè in Getarum mores abierunt, atque nihil anti-
quæ originis, ſuique monumenti retinent, præter
natiuam linguam, quæ admodum barbara & corrupta
eſt.

I De

DE RITIBVS ET MORIBVS

Moldauicæ gentis.

POPVLVS itaque Moldauicus conformi ferè vestitu maiorum suorum more & instituto incedens, non dissimilibus Hungarorum armis utitur, utpote hastis militaribus & clypeis, tamen illis parum succinctoribus, & his, quoque modò ensibus ac frameis ad usum belli deferuentibus, non multùm discrepantes. Quique ad militarem industriam satis apti sunt & expediti.

Præterea gens ista Moldauica ferox est, & admodum barbara, rebus tamen militaribus & bellicis, ut prædictum est suo more eximie instructa. Christum & diuos apostolos agnoscit, ac S. Pauli, ut ipsi volunt, religionem hæctenus iam inde ab initio non sine summa veneratione & pietate, coluit. Istic diuersæ sectæ, & diuersa quoque religionum & nationum genera habentur, utpote Ruthenorum, Sarmatarum, Rascianorum, Armeniorum, Bulgerorum, & Tartarorum, non minor denique pars Saxonum Transylvanorum, hanc terram passim inhabitantes, imperio Moldaui Waywodæ obnoxia, varietate tamen ceremoniarum & dogmatum sine vlla contentione utuntur, & quelibet secta siue natio solitis suis ritibus & legibus pro suo fruitur arbitrio. Eodem quoque modo & ordine, Monachi Christianam religionem illic profitentes, sacris suis

suis ceremonijs & officijs iuxta monasterij & ordinis sui consuetudinem siue regulam utuntur. Postquam autem de Ruthenis supra mentionem fecimus, eos Moldaviæ confines constituentes, par est, & alios finitimos ipsius populos, paucis calamo perstringere.

TARTARI verò eam regionem incolentes, quingentas (quas vocant) sessiones proprias habent, ij pariter Waywodæ ipsi sua fide adstricti, atque in expeditione bellica, contra externos quoque Tartaros (à quibus ista prouincia non raras sentit incursiones) suis instructis copijs proficisci coguntur. Gens admodum effera, quæ carnibus equinis quotidiano vescitur cibo, reliqua obsonia etiã delicatissima minimè curans.

RUTHENI olim prouinciæ Narbonensis populi, finitimi erant Auernis & Sanctonibus, vnde Cæsar in commen. & post eum Plinius lib. iij. cap. iij. Gallie populos esse tradidit. Idem lib. iij. cap. xix. Aquitanis eos adnumerauit, modò inter Moldauios, Polonos, Tartaros, & Carpathiorum montium accolæ habitant, eorum regio Russia vocatur, quam sylvia Hercinia median ferè diuidit, vari apud eos Christiani sunt, Pauli sectam profitentes, sermone à Polonico parum discrepante utuntur.

PRUTHENI verò vltimi Germaniæ populi, quos Mela Herniones appellat, ultra Pomeraniam

illis occidentem incolunt: ad Septentrionem littore maris Oceani, partim ad Orientem Liuania, partim verò Lithuania clauduntur: Meridianos locos Masouitæ ac Poloni tenent: eius regionis metropolis Dantiscum, littoralis ciuitas, emporio ac mercibus extraneis clara & insignis, quam Fistula alluit, moxque Oceano absorbetur.

SARMATIA Europæ extrema regio, hanc Mela Germaniæ partem esse tradidit, recentiores contra: nam ille Fistulam, hi Oderam Germaniæ terminum esse scripserunt, quæ Poloniam à Silesijs determinat. Ptolomæus lib. iij. duas esse Sarmatias tradit: Alteram in Europa, quam nostra ætas Poloniam appellat, hæc à Septentrione Oceano, ab Occasu Germaniæ, à Meridie Iazigibus, Methanastis, ac Carpathijs montibus terminatur, in ea sunt Olijba, modò Russia & Tartaria: Altera verò Sarmatia, Scythicæ Asiæ pars est ultra Tanaim, in qua & Caucaſi montes prominent. Hinc Sarmatæ populi modò Poloni, olim Herniones, vt Plinius & Mela, vel Omeones, vt Ptolomæus. Tacitus Germanis annumerat, vt pote qui contra Sueuos, Vannio Sueuorum Regi ab eis expulso, open tulissent. Nos aliter sentimus: Nam Sarmatæ quondam, quemadmodum & hodie, carne equina more Artarorum vescuntur. Inde Mar. Venit & epoto Sarmata pastus equo. Claudia. Tua Sarmata discors Sacramenta petit. Tranquil. in Domician. Expeditiones partim sponte suscipit,

pit, partim necessariò, vnam in Sarmatas legionem, cum legato simul Cæsar. Ceterum auri argentique maximarum rerum ignari, vice rerum commertia exercent. Vide reliqua apud Mel. lib. ij. Greci Sauromatas vocant, idè quòd lacertis consimiles oculos habeant. Plin. lib. iij. Sauromatas gentes Scytharum Greci appellant, quas Sarmatas Romani dicunt.

Celebriora autem loca, arces nempe & oppida nominatim quoque perstringere libet, Ea sunt, Szczoza, Chotijna, Nempzs, Romani wiar, Babloijazwar, Wazlo, Zoruca, & Orbe. Item Huzewaras, Tataros, Barlat, ac Roman wafar, & pleraque alia oppida & castella, quæ breuitatis studio, suo ordine recensere aut describere volumus.

Princeps verò istius regionis, quem Waywodam Moldauum appellant, pro aule suæ splendore, tria millia equitum quotidiano suo alit stipendio, qui quidem in armis semper præsto, & parati sunt, eundemque Waywodam cum instructis copijs suis comitantur vndique. Poterit autem ipse Waywoda, dum belli necessitas ita postulauerit, non magno negotio & labore, in Regno suo generali habito delectu, ad sexaginta millia equitum & peditum exercitum conscribere.

Eadem quoque regio Moldauica alit insignes equos Turcicos, Valachicos, item Asturcones optimos, aliosque;

in magna copia. Illos tamen rarò ob *Waywode* edictum ex ea regione, nec nisi nuncijs & Oratoribus publicis, educere liberè permittitur.

Eius generis equos nobiliores & elegantiores quingentos, & deinde Falcones trecentos quoque insignes, necnon ingentem Ducatorum summam *Waywoda Moldauius*, *Turcarum Cæsari*, quò ab illius inuafione sua sit pacatior prouincia, quotannis in tributum pendere solet. Licebit & illud adijcere, quòd legitimi simul & illegitimi proles masculi indiscriminatim paterno succedunt imperio. Verùm quàmprimum illius terræ hæres aut Princeps nascitur, corpori stigma quoddam ignito imprimitur ferro, ut de vero demum stemmate natus Princeps, ad virilem euectus ætatem, certo dinoscatur indicio. Consuevit namque hæc gens ob imperandi libidinem, alter alteri necem machinari, omnesque mortis struere insidias. Ideò plærunque inter fratres obtinendi imperij causa, suboriuntur bella pernitiosissima. Quòd itidem in *Transalpina* prouincia fieri solet, & contingit frequentius.

In hac prouincia nullæ sunt naues, quibus flumina traiciuntur, præter rates, quæ ex compactis trabibus & applicatis asseribus extructæ sunt, quas nostrates nauæ Germanica lingua *Pruckschiff* appellant, quibus eo potissimum consilio utuntur, ne vel hostes eam prouinciam celeri motu aut impetu obruere aut in-

uadere

uadere queant. Sed interdum etiam in traiciendis illis fluminibus, dum aliunde Principum Oratores aut nunciij ad *Waywodam* veniunt, quibusdam paruulis utuntur nauiculis, ne vel à portu fluminis aliquandiu remorari videantur, quibus satis commodè vnà cum equis simul & curribus traiciuntur quàm celerrimè.

Præter à *Moldauienfes* simul & *Transalpinenses* *Waywode*, vires *Turcarum Cæsaris* non semel magno suo malo experti, suoque imperio & regno depulsi sunt. Quemadmodum quondam *Petro* *Waywode* *Moldauo*, *Bogdano* cognomine, paucos ante annos obtigit, quem *Cæsar* *Turcarum* suo priuauerat dominio, & ablato eius thesauro in diram captiuitatem *Constantinopolim* abduxerat, ubi ad plures menses vinculis retentus, tandemque impetrata *Cæsaris* gratia, pristinae libertati restitutus est, post cuius obitum filius eiusdem *Elias Bogdanus*, patris imperio successit, feliciterque ac summa cum prudentia & moderatione atque benignitate subditos suos omnes gubernare, & cum *Transylvanis* bonam amicitiam & vicinitatem seruare dicitur: nihilominus tamen *Cæsaris* *Turcarum* imperio substrictus, quibusuis annis solitum tributum pendere solet. In *Transalpina* aut prouincia quidam *Mijreza*, qui (ut aiunt) pluribus annis in aula *Cæsaris* *Turcarum* versatus, & tandem non multis antè annis, priori illius terræ *Waywoda* *Wlad* nominato, è medio iam sublato, autoritate *Turcarum Cæsaris*, in dominium istius

istius provincie restitutus est, quem sua crudelitate & tyrannide prædecessores *Waywodas* eiusdem provincie multò superare ferunt: hic siquidem initio regiminis sui, potiores seniores, Barones, & Nobiles istius provincie, nulla legitima occasione habita, partim miserabili nece affici, ac nonnullos in diram captiuitatem redigi iussit: unde plures alij formidine ducti, ne in manus illius inciderent, relictis omnibus opibus, sese clam in fugam subducere, & in *Transylvaniam*, quò tutiores essent, contulere. De cuius *Waywodæ Mijrcza* tyrannide, rebusque tam seueriter & crudeliter gestis quispiam ociosior longam posset edere historiam, quæ singula breuitatis gratia, cum videbantur non adeò esse necessaria, potius prætermittenda fore duximus.

DE SEVERITATE MOLDA- uiensium *Waywodarum*.

IPSI autem *Waywodæ Moldauienses* maxima quadam tyrannide & seueritate in suos subditos ob leuissima quandoque commissa grassari ac seuire solent, quò magis illorum pertinaces animos obsequentiores reddant. Cuius rei specimen videre licet in tam magna cæcorum caterua, qui ob patra scelera exoculantur, aut suis mutilantur membris, quique indies elemosine ac victus gratia, suis iam orbati luminibus, Principis sectantur curiam, quos, etsi flagitia designarint, nibilominus *Waywoda* ipse pro sua munificentia & pietate fouet

fouet, benigneque sua in curia sustentat: Ac extraneis omnibus tam sacrilegis quàm adulteris & id genus perditissimis nebulonibus ad se fugientibus tutissimum præbet asylum.

Rarissime verò ij *Waywode* vtriusque provincie, tam scilicet *Moldauie*, quàm *Transalpinæ*, ob subditorum suorum occultas plerunque insidias, quibus ve plurimum illos adeo feroces & seueros Principes clam insectantur, diuturno fruuntur imperio: necdum etiam ab incursione hostium, tam scilicet *Tartarorum*, quàm *Turcarum*, à quibus admodum frequenter insectantur, in regno suo satis tuti sunt, nisi cum illis quandoq; confæderationem, aut pacis inducias suscipiant.

Præterea cum ex *Moldauica* illa regione per *Russiam* inferiorem, quæ proximis regni *Poloniæ* metis & finibus iungitur, à *Podolia* iter ad *Hungariam* versus *Marmarusium*, *Munkacz* & *Beregh* sumitur, passim ameni ac spaciosi sunt campi, nullo amne nauigabili intersepti, tantum fluuio *Bruth* vocato, qui *Moldauie* *Poloniæ*que fines dirimit, qui etiam humidis quandoq; temporibus traicitur. Hinc tandem continuis & quidem altissimis montibus & alpibus per arctissimam ac multò difficilimam viam, qua haud satis commodè equus vnicus lento quidem passu progredi queat, ad præscripta loca peruenitur in *Hungariam*.

K

Est

Est autem provincia Moldauica satis amœna tam planitie quàm vallibus, oppidis etiam, & varijs possessionibus vndecunque refertissima, nullis tamen arcibus aut ciuitatibus quacunque arte & industria munitis, excepta sola arce Nempz, quæ in altissimo monte sita, cineta est mœnijs, aliàs solum fluminibus quasi à natura adhibitis munita.

Sunt præterea duæ arces validis extructæ muris, vtpote Romanij war, quam planities quædam ad flumen Zered, quod in Danubium flectitur, sustinet. Alteri verò Romanij vasar nomen est: hæc ut vtrinque duo occupant latera, sic vtrâsq; Danubius ipse secat atque interfuit bifariam, vtrinque dominia discernens. Altera etenim Moldauiam, altera Transalpinam, suis contuentur prospectibus: habet & is Danubij cursus duo vtrinque à portu fluminis sita oppida, videlicet Barilla & Galacz, quæ pari ipsius Danubij interluvio, amœno quodam naturæ beneficio, elegantique se iungit ordine.

Hic nihil deesse comperitur, quod vsui humano necessarium videri possit. Adhæc diues auri, argenti que ac salium fodinis, item agrorum, vinearum, pecorum, piscinarumque & stagnorum, ac selectorum & variorum piscium genere, longè omnium locupletissima, adeò ut rerum omnium copia vbertim affluentem cernas, alioqui

alioqui etiam aëris clementia, victus commoditate, ipsaque politia sanè quàm nobilis & spectatissima.

Per hanc totam regionem vetere saltem moneta Hungarica, item asparis argenteis, & aureis tam Hungaricis quàm Turcicis vtuntur, neque aliam quacunque monetam ipsis incognitam publico questu exponendam admittunt.

Hactenus REX Serenissime, viuis veluti coloribus Moldauiam regionem longè omnium præstantissimam, quantum attinet non tantùm ad loca præ ceteris insignia, flumina, oppida, montesque, verùm etiam minimos pagos castellaque, perstrinximus: gratum quidem Maiestati tue (nisi nos concepta spes fallat) in eo præstaturi officium. Multùm igitur tuam Maiestatem, ceterosque Christianos Principes, breuissima hæc Moldauie descriptio admonere debet, quantum hac amissa regione periculi omnium Christianorum cervicibus imminet: Siquidem humanum est, accepto iam malo, tuum primùm consilia velle capessere.

AD LECTOREM.

Cùm velis fortuna fauet prouecta secundis,
Lætaque tranquilla tempora pacis habes.
Dormitas vtranque nimis securus in aurem,
Sunt tibi, sunt alio fata cauenda modo.
Expende afflicti tristissima tempora belli,
Et que sint capiti tela parata tuo.
Fortè tibi rerum series aduersa malarum,
Qua minimè credis, parte futura venit.
Inque tuis inimica volat fortuna capillis,
Cùm tua laurigera tempora fronde tegis.
Credo equidem, nec vana fides, felicia nunquam,
Quæ non sint multis obuia fata malis.
Quare si quid habent vatum præfagia veri,
In nostrum venient barbara tela caput.
Sic Scythicis periit nimirum securâ cateruis
Moldauia, & rigido Flaccia pressâ iugo.

Н. 128963

~~36943~~

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА